

ZPRÁVY SLUKO

vydává

STUDIJNÍ A LIDOVÝCHOVNÝ ÚSTAV KRAJE OLOMOUCKÉHO
Krajské museum • Krajské výzkumné středisko • Krajská galerie •
Krajská hvězdárna • Přípravný výbor Krajské zoologické a Krajské
botanické zahrady • spolu s Krajskou výzkumnou komisí v Olomouci
Objednávky řiďte na SLUKO, Olomouc I, nám. Republiky 6, tel. 2731

Květen 1954

Číslo 36

Péče ministerstva kultury o musea

Dne 18. května konala se na ministerstvu kultury porada zástupců krajských muzeí a krajských inspektorů pro osvětová zařízení, která měla mimořádný význam a na které se projevilo, jak se vláda lidově demokratického Československa soustavně stará o musejní záležitosti prostřednictvím musejního odboru při Správě pro věci ministerstva kultury. Na této poradě byla především zdůrazněna plánovitost práce. Evidence, kterou odbor muzeí provedl na počátku tohoto roku ukázala, že v tomto smyslu je třeba ještě více stav muzeí zlepšit. Ukázalo se, že je 329 muzeí v Čechách a na Moravě, z nichž některé provádějí minimální činnost, některé pak neprovádějí činnost žádnou. Tento nezdravý stav je třeba odstranit. Proto, aby byla zkvalitněna a zabezpečena musejní práce, bylo rozhodnuto vytvořit síť muzeí, a to tak, že by v českých zemích bylo 11 krajských muzeí, 162 okresních muzeí a 150—160 poboček buď při okresních nebo krajských muzeích. Statut, který má být vládou schválen na podzim, vymezí a zabezpečí jejich práci.

Statut je ovšem jen opatření organizační. Nicméně upraví zásadně poměr k veřejné správě, která bude vydržovatelem vlastivědných muzeí a tak je také finančně, materiálově a personálně zabezpečí. Pokud jde o vnitřní práci a její zkvalitnění, je třeba nejdříve vypracovat perspektivní plán a rámcový program toho kterého vlastivědného musea, a to na podkladě dokonalého poznání vlastní sběrné oblasti, jež udává teritoriální rozsah a tím i obsah sbírek. Je třeba vyzvednout a přihlédnout k přírodním a historickým zvláštnostem sběrné oblasti tak, aby se tyto charakteristické rysy objevily ve výstavbě sbírek vlastivědného musea. Musea takto budovaná stanou se velkým přínosem k praktickému vyučování vlastivědě a pomocníkem ve výchově k socialistickému vlastenectví. Tu je ovšem třeba, aby instalace hradů a zámků se děla ve shodě s tímto plánem v každém kraji a proto bude třeba, aby jejich správa v této věci spolupracovala s krajskými muzei. Z toho důvodů také je třeba už nyní ve všech vlastivědných muzeích pracovat na dlouhodobém plánu, a to do r. 1960. Na základě tohoto plánu se vypracují plány roční, které budou obsahovat hlavní úkoly. Čtvrtletní plány budou rozvržením pracovních úkolů do jasné přehlednosti a měsíční operativní plány pak budou pomůckou ke kontrolovanému postupu prací tak, aby se ke konci roku neobjevovala buď šturmovština nebo nesplnění schváleného plánu. Tu je ovšem důležité, aby plán byl vypracován v soulase s finančním a materiálovým krytím.

Jsou to pro musejníky perspektivy nové. I když jsou a budou v tomto ohledu počátky svízelné, hlavně po stránce personální a finanční, přece jen je třeba na všechny tyto věci myslet. Výhled do budoucnosti je velmi nadějný. Je ovšem jisté, že tak jako v jiných oborech práce, tak i v musejnictví dostane se podpory úměrné hodnotě vykonané práce. I je jen samozřejmé, že má-li naše práce být zabezpečena, musí být bohatá a kvalitní svými výsledky. Alfa a omega všeho pak je plán.

Tolik o té poradě, která přinesla v diskusích hodně podnětů právě pro připravovaný celostátní sjezd museí v Bratislavě.

Pro vlastivědná musea našeho kraje z toho plyne ten závěr, že všechny podněty z porady na ministerstvu kultury vzešlé, budou prodiskutovány na krajském aktivu musejníků v pondělí dne 28. června tohoto roku.

Kz

Krajské museum

Odbor věd přírodních

- *Mineralogické a petrografické oddělení* (dr Vladimír Strnada). Referent spolu s věd. pom. silou podal další informace a připomínky Krajskému svazu výrobních družstev v Olomouci za účelem znovuotevření zdrojů nerostných surovin v pohraničních okresech kraje podle vl. usnesení o pomoci pohraničí.
- *Geologické a paleontologické oddělení* (dr Vladimír Strnada) podniklo další tentokrát pětidenní sběrnou exkursi do devonu v okolí Horního Benešova za účelem sběru paleontologických dokladů, které by rozřešily některé otázky stratigrafie zdejších vrstev. Exkurse se pod vedením referentovým zúčastnili E. Strnadová, R. Sládek a B. Koverdinský. Na místě provedl referent instruktáž pro pracující prům. podniku. Exkurse byla velmi úspěšná: několik desítek vesměs unikátních devonských fosilií, které byly získány, je nyní vědecky hodnoceno za spolupráce fotografických dílen ústavu (M. Roháč). — Referent vypracoval pro Stráž lidu informativní článek o výstavbě Olomouckého kraje v souvislosti s výstavou, kterou pořádá SLUKO v tomto měsíci. — V jesenickém okresním museu provedl Vil. Krmníček instalaci geologické a mineralogické expozice podle libreta a technického návodu, který dodal museu referent v rámci svých patronátních povinností. O úspěchu instalace expozice svědčí skutečnost, že Čsl. rozhlas utvořil o ní relaci a zařadil ji do svého programu. Podle dalšího libreta, které vypracoval referent rovněž se zásadním architektonickým návodem a k němuž dodal hlavní exponáty, pracuje v současné době jesenické museum na přípravě expozice o nerostném bohatství okresu. — Referent se zúčastnil ve funkci vedoucího odboru zájezdu odborných i technických pracovníků olomoucké zoologické zahrady do brněnského zooparku, kde po srdečném přijetí byl olomouckým pracovníkům podán ochotně výklad o dosavadních zkušenostech v budování zoo.
- *Krasové oddělení* bylo upozorněno vedoucím lomu v Sovinci, okr. Rýmařov, s. Františkem Kolářem, který je spolupracovníkem našeho ústavu, na nově odstřelem otevřený komínovitý prostor ve vápencovém lomu v Sovinci. Vzhledem k tomu, že referent pro geologii byl v té době zaměstnán plněním jiných úkolů, prozkoumal lokalitu dr J. Skutil a podal o svém nálezů obšírnou zprávu, z níž vyjímáme: dne 18. 5. 1954 se při odstřelu otevřela ve dnu svrchní etáže lomu asi 5 m hluboká puklina o šířce 0,5—1 m, která tvoří pokračování puklinového otvoru, jehož stopy jsou patrné ve střední části stěny lomu a jež je částečně zaplněna povrchovými hlinami; v těchto hlinách byly v loňském roce učiněny nálezy recentních kostí zdejší fauny. Po stěnách puklin jsou sintrové povlaky, místy s malými krápníčky. Průzkum po stránce osteologické i archeologické byl prozatím negativní, ačkoliv se v Sovinci dají stále očekávat nálezy zejména pliocenní fauny (viz o tom práce dr V. Strnada v Sborníku SLUKO).
- *Geografické oddělení* (dr Jan Luner) pokračovalo v klimatické studii lázní Jeseníku. Vypracován byl pro zastavovací plán I posudek. Referent přednášel v cyklu vlastivědných přednášek Studijního a lidovýchovného ústavu na thema: *Klimatické poměry kraje a jejich zvláštnosti*. Při filmové universitě měl jednu extensí k probíhajícímu filmu. Větší část pracovní doby věnoval hospodářsko-administrativním záležitostem při Krajské hvězdárně.

■ *Botanické oddělení* (dr. B. Š u l a). Referent se zúčastnil spolu s prof. dr. K a b e l í k e m dne 3. května pracovní porady a terenní pochůzky v Hodoníně v rámci akce boje proti komárům. — Dále se zúčastnil ve dnech 10.—12. května zoologické exkurse (vedl dr. V l. T e y r o v s k ý) na Pavlovské kopce a do Lednice a příležitostně podal zúčastněným posluchačům výklad botanický. — V přednáškovém cyklu, který pořádá náš ústav, přednesl dne 19. května přednášku *Ochrana přírody a krajiny*, provázenou světelnými obrazy. Jako doplněk k této přednášce vedl pak v neděli dne 30. května exkursi na přírodní rezervace do lesa Království a na Grygovské kopce.

PhMr Oldř. S c h o v á n e k z Mediky, n. p. v Olomouci (Stalinova 19), věnoval našemu lékárnickému oddělení několik z provozu vyřazených předmětů historické ceny: větší moždíř z roku 1764, 1 kleště na pečení oplatků, 1 perkolator (na výrobu tinktur).

• *Zoologické oddělení* (dr. V l. T e y r o v s k ý). — Referent podal výklad o zvířeně na vlastivědných vycházkách pořádaných SLUKO dne 9. V. (Střeň, jarní tůně) a 30. V. (Grygov, step a lužní háj). — Pro časopis »Přírodní vědy ve škole« připravil rukopis článku o larvách chrostíků jako živočiších, na nichž lze žákům ukázat některé doklady k různým poučkám obecné zoologie.

Odbor věd o společnosti

• *Prehistorické oddělení* (dr. J o s. S k u t í l), pokračovalo v inventarizačních pracích (ve sbírce Gottwaldově dosaženo č. 3136) a doplňování katastru nálezů Olomouckého kraje, který má na 2.500 záznamů. Prohlédnutá sbírka starších archeologických nálezů na Usově, hradiště Obersko u Jeřmaně, terén známého pohřebiště u Horky a starší lokality nákelské; zde sev. osady po levé straně silnice do Lhoty (za kótou 227 m) v trati Dělnice se narazilo při pracích v novém písečnicku na lužicko-platěnické jámy asi 0,20—0,30 m pod povrchem nad mocnou šterkovou vrstvou, kterou již prosakuje spodní voda. Tak bylo zničeno při scrapování několik jam, z nichž bylo sebráno pouze několik střepů, v jedné jámě byly dva velké kameny.

• *Zemědělské oddělení* (V. B u r i a n). V oddělení byl vypracován ilustrovaný dotazník č. 5, jehož účelem je zachycení výskytu a dochování různých typů orebného nářadí (háku, rádla, ruchadla, a j.), lidových a firemních výrobců. Výsledků této akce bude použito nejen k sestavení typologické mapy a evidenci konstruktérů a výrobců, ale budou podchyceny také poslední dochované exempláře (srv. *Musea slouží lidu* str. 23—24), jež můžeme distribuovat okresním museím, která, jak jsme se přesvědčili dotazníkovou akcí v březnu 1951, z velké části tyto doklady postrádají. Dotazník byl rozeslán všem MNV a venkovským spolupracovníkům našeho ústavu v kraji. V administraci dotazníku vydatně pomohl vlastivědný kroužek pionýrů. — Do sbírek oddělení byla zařazena kontribučenská knížka obce Březové z r. 1788 z pozůstalosti † K. S l a v í č k a.

• *Vojenské oddělení* (V. B u r i a n). Běžné evidenční práce prováděl referent s externími pracovníky H. H r a d í l e m a A. S t r n a d e m. František Z á h o r s k ý - Z i e g e l h e i m uspořádal depositář Památníku odboje. — Přírůstky ve sbírkách: R. H r b k o v á (Olomouc) darovala rak.-uh. vyznamenání Signum laudis I. tř., R. R ů ž i č k a a V. P o l á k (Olomouc) různé vojenské odznaky a knoflíky, od F. Z á h o r s k é h o - Z i e g e l h e i m a (Olomouc) byla získána čs. důstojnická šavle, z O b c h o d u k l e n o t y, h o d i n a m i a s t a r o ž i t n o s t m i (Olomouc) 2 francouzské pěchotní pušky vz. 1777, výrobky císařských manufaktur v St. Etienne a Liège.

• *Odd. uměleckého průmyslu* (dr. J. L a k o s i l). V odd. byl připraven materiál pro katalogisaci exponátů umělecko-řemeslných. Provede ji exp. spolupracovník SLUKO dr. L u b o r M a c h y t k a.

• *Lapidarium* (dr. J. L a k o s i l). Exponáty provisorně deponované na nádvoří v Purkrabské ul. 4 instaloval referent za spolupráce zaměstnanců KMO do nově vybudovaného depositáře.

• *Oddělení národopisu* (dr J. K a n y z a) pokračovalo v identifikaci a katalogisaci keramiky a textilií, jakož i v jejich konservaci, opravách a vybírání materiálu pro dokumentaci přednášky o lid. umění na Hané a pro náměštskou instalaci. Referent se zúčastnil I. celostátní konference národopisců-musejníků v Martině ve dnech 24.—27. května t. r., kde po zásadních referátech a koreferátech z českých zemí i ze Slovenska byly stanoveny a přijaty směrnice zejména pro průzkum, identifikaci materiálu a instalaci. Zúčastnil se dále porady zástupců Krajských museí na ministerstvu kultury 18. května t. r. a zasedání musejní rady Svazu českých museí, jež mezi jiným stanovila program pracovního celostátního sjezdu musejníků v Bratislavě ve dnech 14.—17. července t. r. Pro Čsl. společnost pro šíření polit. a věd. znalostí vypracoval přednášku »1. máj u českých básníků« a přednášel na toto thema v Olomouci a v Přerově. Pro II. osmiletou střední školu připravil dvě besedy na thema »Dík a pocta B. Smetanovi« a na školení zaměstnanců IV. ref. KNV přednášel 4. května na thema »Postavení inteligence za socialismu«. Pro časopis »Naše vlast« napsal článek o charakteristice sběrné oblasti okr. museí jako podklad pro perspektivní plán musejní práce v dané oblasti.

Knihovna

V květnu bylo zainventováno 130 knih, z toho byly koupeny 94 a darováno 36 knih. Darovali: Poznaňské towarzystwo przyjaciol nauk 1, Polskie towarzystwo ludoznawcze v Poznani 2, Ustav architektury a pozemního plánování v Brně 1, Umělecko průmyslové museum v Brně 3, Okr. museum v Přerově 25, pí Zavadilová 4 knihy. Knihovnik uspořádal skupiny knih II. a III. a hanáckou knihovnu. Sestavil na dotazník seznam základních děl jednotlivých odborů a knih vydaných v Olomouci a v knihovně ústavu se nacházejících. Pořídil výstřižky z běžně docházejících novin za měsíc duben. Roztřídil knihy darované z pozůstalosti kniháře Slavička. Konal administrativní práce pro cyklus přednášek a pro pořádané vycházky. R. H í k l

Krajská galerie

Referent zainventoval 141 nových kreseb a akvarelů K. Wellnera a 45 grafických listů. Probádal a vyexcerpoval materiál Prombergrova archivu pro přednášku o *Životě a díle malíře Adolfa Kašpara* a pro výstavu ilustrací A. Kašpara, která proběhne od 19. VI. do 8. VII. t. r. v Domě umění. Referent převzal a zařídil převoz výstav ilustrací Adolfa Kašpara a grafických listů Karla Vika z Národní galerie v Praze do našeho kraje a řídí jejich distribuci v okresních městech našeho kraje.

Dr J. L a k o s i l

Krajská zoologická zahrada

V květnu bylo pokračováno v násypu hráze na I. nádrži. — Dokončuje se probírka lesa, dřevo se zpracovává a předává těžař. les. půmyslu. Provedeno osázení stromovím, křovinami a květinami v okolí I. nádrže a některé okraje lesních parcel listnatým stromovím. Upraveno okolí studny a zřízen odpad vody od pumpy. Oseto pole pro pícninovou základnu polotravní směsí. J. H a d á č e k

Výstavy

Rozvoj Olomouckého kraje, otevřená 2. května v Domě umění, byla projevem pracovníků našeho ústavu, jímž se kladně připojili k předvolební agitaci. Tuto výstavku zhlédlo 1.726 osob.

Různé zprávy

K 1. květnu 1954 obdržel vedoucí přírodovědného odboru SLUKO dr. Vladimír Strnad čestné uznání za průzkumy v oboru výskytu místních zdrojů surovin. Zástupce Krajského svazu výrobních družstev v Olomouci s. Dvorský předal jmenovanému diplom na celozávodní schůzi zaměstnanců SLUKO, kde krátkým proslovem zhodnotil úspěšnou spolupráci ústavu s KSVD v rámci akce pomoci pohraničí.

Přednáškový cyklus, pořádaný našim ústavem pod názvem *Poznáváme svou vlast*, probíhá za rostoucího zájmu obecnosti. V květnu byly tyto přednášky a exkurze: 5. 5. prof. dr. J. Skutil: Z pravěku našeho kraje, 19. 5. dr. Boh. Šula: Ochrana přírody a krajiny, 26. 5. dr. J. Luner: Klimatické poměry kraje a jejich zvláštnosti. Exkurze byly: 9. 5. zoologická zahrada do Střene, vedl prof. dr. Teyrovský, 23. 5. archeologická do Mladče, vedl prof. dr. J. Skutil, a 30. 5. do přírodní rezervace lesa Království u Grygova, vedl dr. Boh. Šula.

Bibliografie Olomouckého kraje, kterou s pomocí KPK sestavil s. Jar. Vlach, je nyní uložena v knihovně SLUKO, Purkrabská ul. 2, a je kulturním a vědeckým pracovníkům přístupná v odpoledních hodinách denně mimo sobotu. Na 7.000 zpracovaných lístků podává bohatý materiál o všech nejdůležitějších otázkách našeho kraje. V této bibliografii se pokračuje.

MUDr. a RNDr. h. c. Mořic Remes, senior moravských musejníků a dlouholetý předseda býv. VSMO, napsal pro nás dvě významné stati: *Z dějin olomouckých muzeí* a *Botanická zahrada v Olomouci*, které jsou značným přínosem pro dějiny kulturních institucí v Olomouci. Budou otištěny ve Sborníku SLUKO.

V těchto dnech byl v keramických sbírkách tovačovského musea identifikován unikát, pocházející z doby rozkvětu holičské továrny na fajans. Je to krásná plastika Piety (P. Maria s mrtvým Ježíšem na kolenou). Tato figura, nádherně modelovaná a malovaná překrásnými barvami, hlavně nepřekonatelnou purpurovou červení, je novým důkazem vysoké vyspělosti vzácných plastických prací holičských. Holičská výroba měla velký význam i pro náš kraj, poněvadž holičskou továrnou prošlo i mnoho moravských toufarů.

V. Denkstein—F. Matouš—K. Tuček, *Musea slouží lidu*. Vyd. Orbis Praha, 132 str., 18 obr., cena Kčs 26,50. Příručka pro pracovníky okresních a krajských muzeí, která navazuje na poslední museologické práce J. Neústupného a J. F. Svobody, bezprostředně na cyklostylovaný Rámcový program výstavních sbírek vlastivědných muzeí a Všeobecné směrnice pro reorganizaci vlastivědných muzeí, které vydal Svaz českých muzeí v r. 1950. Kniha je nepostradatelnou pomůckou zejména pro naše okresní musea, řešící jejich základní problematiku s dnešního hlediska. Směrnice jsou doplněny snímky moderních instalací a nástinem ideového plánu výstavy *Pracující v dějinách našeho kraje*, zpracovaným kolektivem Dr. K. Bednařika, který je obdobou libreta výstavy *Vývoj zemědělství od pravěku k socialismu* od téhož autora, vydaného min. informací v r. 1953. Na str. 41 je zmínka o návrhu statutu krajských muzeí, vzešlém z porady krajských muzeí v Olomouci v září 1951.

L. Hosák, *Z nejstarších dějin Mohelnicka*. F. Hekele, *Z minulosti města Mohelnice*. Vyd. Městské museum v Mohelnici, 36 str., 6 obr., cena Kčs 6,—. Mohelnické museum přikročilo k edici vlastivědného sborníku vydáním prvního svazku. V první části, v článku *Z nejstarších dějin Mohelnicka*, se zabývá doc. dr. L. Hosák kritickým rozbořením prvních písemných památek, týkajících se nejstaršího osídlení a kolonisace Mohelnicka (v rozsahu bývalého mírovského panství), Zdíkovou listinou počínajíc a 13. stoletím končíc. V druhé části, nazvané *Z minulosti města Mohelnice*, podává správce musea F. Hekele soustavný přehled dějin Mohelnice na podkladě místních

archivních dokladů a dosavadní literatury, vesměs německé. Jde tedy o první českou monografii o Mohelnici, která je vítanou příručkou k získání základního přehledu o dějinách města. Nepochybujeme o tom, že autor se k tomuto tematiku vrátí častěji a doplní jednotlivé kapitoly podrobnějšími zprávami, na př. o hospodářském vývoji města a jeho vnitřních poměrech.

Bn

Stává se bohužel příliš často, že se v našich Zprávách SLUKO loučíme navždy se spolupracovníkem našeho ústavu. Tentokrát je naše ztráta obzvláště bolestná, neboť smrtí bylo přerváno vynikající dílo ing. dr. Bohumila Penky, nositele Řádu práce a laureáta státní ceny, člena-korespondenta Čsl. akademie zemědělských věd, proslulého iniciátora Prosenického hnutí, jenž byl členem naší Krajské výzkumné komise a účastnil se činně organizací průzkumných akcí v našem kraji. Ing. dr. Penka zemřel po bolestné chorobě ve věku 40 let dne 28. května 1954, avšak jeho odkaz bude dále závažným příkazem naší práci. Cest jeho památce!